

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

แหล่งข้อมูลและการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการระหว่างประเทศ ดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคมถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2530 สัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศ จำนวน 9,045 ครัวเรือน และสตรีที่เคยสมรส อายุ 15-49 ปี จำนวน 6,775 ราย (ดูรายละเอียดเรื่องการเลือกตัวอย่างในภาคผนวก ก.)

เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกเฉพาะสตรีที่มีบุตรคนสุดท้ายอายุไม่เกิน 60 เดือน โดยไม่คำนึงถึงว่าปัจจุบันนี้บุตรยังคงมีชีวิตอยู่หรือไม่ และเพื่อป้องกันการลำเอียงในการวิเคราะห์ข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ไม่นับรวมถึงสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่ยังคงให้นมบุตรคนสุดท้ายในวันที่สัมภาษณ์ เพราะไม่สามารถทราบเวลาที่สตรีหยุดเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาได้ ถ้านำมาวิเคราะห์จะทำให้ผลการวิเคราะห์เบี่ยงเบนไปจากความจริง ดังนั้นจึงรวมสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างทั้งสิ้น 1,799 ราย

ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถามของโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย แบ่งออกเป็น 7 ส่วนด้วยกันคือ

- ส่วนที่ 1 ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์
- ส่วนที่ 2 ประวัติการมีบุตร
- ส่วนที่ 3 การป้องกันการปฏิสนธิ
- ส่วนที่ 4 สุขภาพและการให้นมบุตร
- ส่วนที่ 5 การแต่งงาน
- ส่วนที่ 6 ความพึงใจเกี่ยวกับการมีบุตร
- ส่วนที่ 7 ประวัติสามีผู้ให้สัมภาษณ์และการทำงานของสตรี

ในการวิจัยได้เลือกคำถามจากส่วนที่ 1 ส่วนที่ 2 ส่วนที่ 4 และส่วนที่ 7 บางข้อมาวิเคราะห์เพื่อหาระยะเวลาเฉลี่ยในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา และความสัมพันธ์ระหว่างการทำงานของสตรีกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา

ข้อจำกัดของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาถึงการเลี้ยงดูบุตรคนสุดท้ายซึ่งอายุไม่เกิน 5 ปี (60 เดือน) ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ดังนั้นข้อมูลที่ได้จากสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง บางคนอาจมีความคลาดเคลื่อนไปบ้าง เช่น ที่อยู่อาศัย อาชีพของสามี อาชีพของสตรี เพราะเป็นการถามถึงข้อมูลในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะแตกต่างจากข้อมูลในขณะที่ยกเว้นสตรีที่มีสถานภาพเป็นหม้าย

นอกจากนี้ โครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศ มีคำถามเกี่ยวกับลักษณะประชากรและอนามัยอย่างกว้างขวาง แต่ไม่มีคำถามเกี่ยวกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาบางประการ เช่น สาเหตุการหยุดเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ระยะเวลาที่ตั้งใจจะเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา ความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานและบทบาทของการเป็นมารดา ตลอดจนรายละเอียดเกี่ยวกับภาวะสุขภาพ โภชนาการของมารดาในขณะให้นมบุตร และสภาพแวดล้อมของถิ่นที่อยู่อาศัย หรือระดับความเป็นเมือง

ระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง สตรีที่ไม่ได้เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาในวันที่ทำการสัมภาษณ์เท่านั้น สตรีที่ยังคงให้นมบุตรในวันที่สัมภาษณ์จะไม่ถูกศึกษาในครั้งนี้ เพราะไม่สามารถทราบเวลาสิ้นสุดในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

1. การทำงาน หมายถึง งานที่ทำแล้วได้ค่าจ้าง เงินเดือน หรือสิ่งของแทน หรืองานที่ทำแล้วได้รับกาไว้ในเวลา อุดมกิจ โดยบุคคลอื่นเป็นเจ้าของ หรือดำเนินการเองหรืออาจเป็นหุ้นส่วนกับบุคคลอื่น หรือเป็นงานที่ทำในครอบครัว ซึ่งอาจจะได้รับค่าจ้าง หรือไม่ได้รับค่าจ้าง เงินเดือน หรือสิ่งของตอบแทน
2. สตรี หมายถึง สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างครั้งนี้ ได้แก่ สตรีที่แต่งงานแล้ว อายุ 15-49 ปี และมีบุตรอย่างน้อย 1 คน

3. บุตร หมายถึง บุตรที่มีอายุระหว่าง 0-4 ปี (นับรวม 5 ปีเต็ม ณ วันสัมภาษณ์) ซึ่งปัจจุบันอาจจะมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตอยู่

นิยามตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรตาม คือระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา หมายความว่า ระยะเวลาที่สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเลี้ยงดูบุตรคนสุดท้ายด้วยนมมารดา เป็นระยะเวลาที่ติดต่อกัน ซึ่งเป็นตัวแปรที่ได้จากคำถาม 3 คำถาม ที่ถามสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างที่มีบุตรคนสุดท้ายอายุระหว่าง 0-4 ปี จากข้อ 406, 407 และ 408 ดังต่อไปนี้

1.1 "ท่านเคยให้นมตนเองแก่บุตรหรือไม่" หมายถึง สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเลี้ยงดูบุตรคนสุดท้ายด้วยนมมารดาหรือไม่

1.2 "ท่านให้นมตัวเองแก่บุตรเป็นเวลากี่เดือน" หมายถึง ระยะเวลาที่สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างยุติการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา แบ่งเป็นช่วงแปรระดับช่วง (interval variable) 0-2 เดือน, 3-5 เดือน, 6-11 เดือน, 12-17 เดือน, และ 18 เดือนขึ้นไป โดยที่ 0 หมายความว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานไม่ถึง 1 เดือน

2. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1 ลักษณะงานของสตรี หมายถึง ชนิดของงานที่สตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ทำในลำดับการสำรวจ แบ่งออกเป็น

2.1.1 งานในภาคเกษตรกรรม หมายถึง สตรีที่ทำงานในไร่นาเกษตร เพื่อได้รับค่าตอบแทนซึ่งอาจเป็นเงินหรือสิ่งของตอบแทน หรือเป็นงานในครอบครัวภาคเกษตรกรรมที่ไม่ได้รับค่าตอบแทน ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ถือว่าเป็นงานภายในบ้าน

2.1.2 งานนอกภาคเกษตรกรรม หมายถึง สตรีที่ทำงานในประเภทอุตสาหกรรม ได้แก่ วิชาชีพ ค้าขาย บริการ เป็นต้น ซึ่งในการศึกษารั้งนี้ยึดถือว่าเป็นงานภายนอกบ้าน

2.1.3 ผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพ หมายถึง ผู้ที่ไม่เคยทำงานอาชีพ (ไม่ว่าจะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ได้รับค่าตอบแทน) หรือเป็นแม่บ้าน

2.2 อาชีพของสตรี หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานที่สตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ทำในลำดับการสำรวจ แบ่งเป็น

2.2.1 ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพหรือเสมียน หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับวิชาชีพ งานบริหารจัดการ งานเสมียน และข้าราชการ

2.2.2 ค้าขายและบริการ หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการค้า เป็นต้น หรือการค้าเนินธุรกิจ การค้าทุกชนิด รวมถึงงานบริการต่างๆ

2.2.3 ช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในขบวนการผลิต หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับช่างหรือผู้ปฏิบัติงานในขบวนการผลิต (โรงงานอุตสาหกรรม) กววมกร ขนส่ง เหมืองแร่

2.2.4 ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับเรือกสวน ไร่นา ซึ่งอาจจะได้รับค่าตอบแทนหรือไม่ได้รับค่าตอบแทน

2.2.5 ผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพ หมายถึง ผู้ที่ไม่ได้ทำงานอาชีพ ได้แก่ แม่บ้าน

2.3 สถานภาพการทำงานของสตรี แบ่งออกเป็น

2.3.1 นายจ้างหรือผู้ทำงานส่วนตัว หรือผู้ทำให้ครอบครัวโดยไม่ได้ค่าจ้าง หมายถึง ผู้ที่ทำงานโดยไม่ได้ค่าจ้างในไร่นาเกษตร หรือในธุรกิจของหัวหน้าครัวเรือน หรือสมาชิกในครัวเรือน และหรือผู้ประกอบธุรกิจที่ตนเองเป็นเจ้าของ และหรือดำเนินการร่วมกับผู้อื่นในรูปของห้างหุ้นส่วน เพื่อผลกำไรหรือส่วนแบ่ง และหรือได้มีการจ้างบุคคลตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไป มาช่วยทำงานในฐานะลูกจ้าง

2.3.2 ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน หมายถึง ผู้ซึ่งทำงานในหน่วยราชการ หรือรัฐวิสาหกิจโดยได้รับค่าจ้าง ได้แก่ ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการตำรวจ พนักงานเทศบาล ลูกจ้างของรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น หรือหมายถึงผู้ซึ่งทำงานโดยได้รับค่าจ้างในสถานธุรกิจ ซึ่งไม่ใช่หน่วยราชการหรือรัฐวิสาหกิจ และมีนายจ้างเป็นเจ้าของหรือดำเนินการ

2.3.3 ผู้ไม่ได้ประกอบอาชีพ หมายถึง แม่บ้าน

3. ตัวแปรควบคุม ได้แก่

3.1 อายุของสตรี หมายถึง อายุเต็มของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ณ วันที่สัมภาษณ์ แบ่งเป็น 15-24 ปี, 25-29 ปี, 30-34 ปี และ 35 ปีขึ้นไป

3.2 อาชีพของสามี หมายถึง ประเภทหรือชนิดของงานหลักปัจจุบันของสามีของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง และในกรณีที่สามีเสียชีวิตหรือไม่มีงานทำอยู่ในปัจจุบัน จะหมายถึงอาชีพสุดท้ายก่อนสามีเสียชีวิต หรือก่อนที่สามีจะเลิกทำงาน ถ้าสตรีที่เป็นหม้ายหรือหย่าร้างก็หมายถึง

อาชีพครั้งสุดท้ายของสามีก่อนที่จะเป็นภรรยาหรือหย่าร้าง โดยแบ่งประเภทอาชีพออกเป็น 4 กลุ่ม คือ อาชีพวิชาชีพหรือเสมียน ค้าขายและบริการ เกษตรกรรม และช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต

3.3 ระดับการศึกษาของสามี หมายถึง ระยะเวลาที่สามีของสตรีที่ตกเป็น ตัวอย่าง ศึกษาภายในระบบโรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ 1) ระยะเวลา 0-4 ปี 2) ระยะเวลา 5 ปีและสูงกว่า

3.4 สถานภาพทางทรัพย์สินของครัวเรือน วัดจากสิ่งที่มีใช้ในครัวเรือน โดยการให้คะแนนสิ่งของเหล่านี้ และสร้างเป็นดัชนีความมั่งคั่ง (material possessions) สิ่งของที่มีใช้ในครัวเรือน แบ่งเป็น 3 ประเภทดังนี้

3.4.1 เครื่องใช้ในครัวเรือน ตามถึงการมีหรือไม่มี ไฟฟ้า วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถยนต์ทุกชนิด รถไถเครื่อง

3.4.2 วัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน แบ่งเป็น ดิน ทราวย ซีเมนต์ แผ่นกระดานไม้ กระเบื้อง กระเบื้องยาง ยางแผ่น หินขัด ไม้ปาเก้ ไม้ขัดเงา

3.4.3 ชนิดของล้าวม แบ่งเป็น ล้าวมหลุม ล้าวมซิม ชักโครก

สำหรับการให้คะแนนสถานภาพทางทรัพย์สินของหมวดเครื่องใช้ในครัวเรือน นั้น ใช้วิธีการให้คะแนนตามราคาของเครื่องใช้ในครัวเรือนในปีที่เก็บข้อมูล (พ.ศ.2530) การประเมินราคาเครื่องใช้ในครัวเรือนดังกล่าว ผู้วิจัยใช้วิธีสอบถามจากร้านค้าปลีกที่เป็นตัวแทนจำหน่ายเครื่องใช้เหล่านี้ โดยถามถึงราคาโดยประมาณในช่วงปี พ.ศ.2530 แล้วนำราคามาเปรียบเทียบให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดในตารางที่ 1

สำหรับขั้นตอนการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนมีดังนี้

1) กำหนดให้ราคาสูงสุดของเครื่องใช้เริ่มต้นไม่เกิน 1,000 บาท ซึ่ง จะเทียบคะแนนให้เท่ากับ 1 คะแนน

2) กำหนดให้ค่าสูงสุดของพิสัยราคาเพิ่มขึ้นด้วยลำดับเลขาคณิต คือเพิ่ม จาก 1,000 บาท เป็น 2,000 บาท, 4,000 บาท, 8,000 บาท เรื่อยไป จนกระทั่งถึงราคา สูงสุดของเครื่องใช้ในครัวเรือน (ในที่นี้คือ รถยนต์ ซึ่งมีราคาประมาณ 250,000 บาท)

จากขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นสามารถแสดงพิสัยราคาของเครื่องใช้และเกณฑ์ การให้คะแนนได้ดังนี้

ตารางที่ 1 เกณฑ์การให้คะแนนเครื่องใช้ในครัวเรือน

พิสัยราคา (บาท/หน่วย)	คะแนน
ต่ำกว่า 1,001	1
1,001 - 2,000	2
2,001 - 4,000	3
4,001 - 8,000	4
8,001 - 16,000	5
16,001 - 32,000	6
32,001 - 64,000	7
64,001 - 128,000	8
128,001 - 256,000	9
256,001 - 512,000	10

จากการสอบถามถึงการมีหรือไม่มีเครื่องใช้ประเภทต่างๆ จำนวน 8 รายการ จาก 6,775 ครัวเรือน ของโครงการสำรวจประชากรและการอนามัยในประเทศไทย พอดีสรุปการให้คะแนนตามเกณฑ์ดังกล่าวได้ดังปรากฏในตารางที่ 2

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 ชนิดของเครื่องใช้ในครัวเรือน ราคาโดยประมาณในช่วงปี พ.ศ.2530 และคะแนนที่กำหนดให้

ชนิดของเครื่องใช้ในครัวเรือน	ราคาโดยประมาณ (บาท/หน่วย)	คะแนน
วิทยุ	700	1
จักรเย็บผ้า	1,500	2
ไฟฟ้า	3,500*	3
โทรทัศน์	6,500	4
ตู้เย็น	7,000	5
จักรเย็บผ้ายนต์	30,000	6
รถจักรยานยนต์	40,000	7
รถยนต์	250,000	9

* คำนวณจากค่าใช้จ่ายในการนำกระแสไฟฟ้าเข้ามาใช้ในบ้าน ได้แก่ ค่าจ้างช่าง และอุปกรณ์ไฟฟ้าที่จำเป็น (เช่น หม้อวัดปริมาณการใช้ไฟฟ้า, หลอดไฟฟ้า, สายไฟฟ้า เป็นต้น)

ส่วนการให้คะแนนหมวดวัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน และชนิดของลั้วมั้น ไม่อาจใช้เกณฑ์เดียวกันกับการให้คะแนนเครื่องใช้ในครัวเรือนได้ เพราะไม่ได้วัดจากคำตอบที่ว่า "มี" หรือ "ไม่มี" หากแต่วัดจากมูลค่าหรือราคาของวัสดุที่ใช้ก่อสร้าง ซึ่งแต่ละครัวเรือนมักจะใช้วัสดุที่แตกต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนนั้นๆ สำหรับการให้คะแนนในหมวดนี้จะยึดตามเกณฑ์ของ จอห์น โนเบิล และนภาพร ชโยววรรณ (2532ก: 180) ดังนี้

วัสดุหลักที่ใช้ปูพื้นบ้าน	คะแนน
- ดิน, ทวาย	0
- แผ่นกระดานไม้	1
- ซีเมนต์, กระเบื้องยางหรือยางแผ่น	3
- ปาเก้หรือไม้ขัดเงา, หินขัด พื้นกระเบื้อง	5

<u>ชนิดของล่วม</u>	<u>คะแนน</u>
- ไม่มีล่วม, ล่วมหลวม	0
- ล่วมทึม	1
- ล่วมซึกโครก	3

ดังนั้นดัชนีความมั่งคั่งจึงเท่ากับผลรวมของคะแนนสิ่งของที่มีใช้ในครัวเรือน ทั้ง 3 หมวดที่กล่าวข้างต้น นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ยังต้องมีการจัดกลุ่มสถานภาพทางทรัพย์สิน เป็น 3 ระดับ คือ สถานภาพสูง ปานกลาง และต่ำ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- ผู้มีสถานภาพทางทรัพย์สินต่ำ หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวมต่ำกว่า 16 คะแนน
- ผู้มีสถานภาพทางทรัพย์สินปานกลาง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวม 16-25 คะแนน
- ผู้มีสถานภาพทางทรัพย์สินสูง หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนรวมตั้งแต่ 26 คะแนนขึ้นไป

3.5 เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง ท้องถิ่นที่สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างอาศัยอยู่ ๗ วันสัมภาษณ์ โดยจำแนกเขตที่อยู่อาศัยของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างออกเป็น เขตเมืองและเขตชนบท คำว่า "เขตเมือง" ในที่นี้หมายถึง ท้องถิ่นที่มีฐานะเป็นเขตเทศบาลตามพระราชบัญญัติ พ.ศ.2496 โดยรวมถึงกรุงเทพมหานคร ส่วน "เขตชนบท" หมายถึง ท้องถิ่นที่อยู่นอกเขตเทศบาล

3.6 สถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย หมายถึง สถานที่ที่สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างให้กำเนิดบุตรคนสุดท้าย โดยจำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ 1) บ้านและสถานที่อื่นๆ (บ้านญาติ)
2) โรงพยาบาลของรัฐและเอกชน 3) สถานีนามัย และคลินิกเอกชน

วิธีวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

เนื่องจากจำนวนประชากรตัวอย่างที่ใช้ศึกษา มีค่าเบี่ยงเบนไปจากการถ่วงน้ำหนักด้วยตัวเอง การประมาณค่าให้เป็นตัวแทนระดับประเทศ จึงต้องมีการถ่วงน้ำหนักด้วยค่าถ่วงน้ำหนักที่เหมาะสม ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงเสนอข้อมูลและผลการวิเคราะห์ที่ได้จากการถ่วงน้ำหนักแล้ว ซึ่งมีค่าแตกต่างไปจากจำนวนตัวอย่างที่สัมภาษณ์ได้ อย่างไรก็ตาม จำนวนตัวอย่างที่เสนอในแต่ละตารางอาจผันแปรไปเล็กน้อย เนื่องจากความแตกต่างกันของจำนวนตัวอย่างที่ไม่มีหรือ

ไม่ทราบค่าตอบ เพราะการเว้นน้ำหนัก ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลให้ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSSx (Statistical Package for the Social Sciences) ซึ่งมีรายละเอียดการวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูลดังนี้

1. ใช้อัตราร้อยละแสดงลักษณะทั่วไปของข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา และลักษณะของสตรีในด้านต่างๆ
2. ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (mean) แสดงค่าระยะเวลาเฉลี่ยการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา และเปรียบเทียบถึงความแตกต่างของสตรีที่มีการทำงานแตกต่างกัน

ลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ตารางที่ 3-12 เป็นการสรุปข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรต่างๆ ที่ใช้ในการศึกษา จำนวนสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ภายหลังการถ่วงน้ำหนักแล้ว รวมทั้งสิ้น 1,746 ราย จากจำนวนตัวอย่างที่เลือกในเบื้องต้น 1,799 ราย สรุปได้ดังนี้

1. ระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา

มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.3) ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานานถึง 12 เดือนขึ้นไป กล่าวคือ ร้อยละ 29.4 และร้อยละ 28.9 เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 12-17 เดือน และ 18 ปีขึ้นไป ตามลำดับ ร้อยละ 17.9 เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 0-2 เดือน และร้อยละ 13.9 เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 6-11 เดือน มีเพียงร้อยละ 9.9 เท่านั้นที่เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดานาน 3-5 เดือน นอกจากนี้ยังพบว่าระยะเวลาเฉลี่ยที่เลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเท่ากับ 12.70 เดือน (ตารางที่ 3)

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง จำแนกตามระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา

ระยะเวลาในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา	ร้อยละ
0-2 เดือน	17.9 (313)
3-5 เดือน	9.9 (172)
6-11 เดือน	13.9 (243)
12-17 เดือน	29.4 (513)
18 เดือนขึ้นไป	28.9 (504)
จำไม่ได้, ไม่ตอบ	0.1 (1)
รวม	100.0 (1746)
ค่าเฉลี่ย = 12.697 เดือน	

2. ลักษณะงานของสตรี

สำหรับลักษณะงานของสตรีพบว่า ร้อยละ 40.0 ของสตรีไม่ได้ประกอบอาชีพ รองลงมาคือ ร้อยละ 32.2 เป็นสตรีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรม และร้อยละ 27.7 สตรีมีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม

เมื่อจำแนกตามเขตที่อยู่อาศัยในเขตชนบทพบว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างไม่ได้ประกอบอาชีพมีร้อยละ 40.07 สตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรมมีร้อยละ 39.3 และสตรีที่มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรมมีร้อยละ 20.5

และถ้าพิจารณาเขตเมืองพบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.01) ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง มีลักษณะงานนอกภาคเกษตรกรรม ส่วนสตรีที่มีลักษณะงานในภาคเกษตรกรรมมีเพียงร้อยละ 1.81 เท่านั้น (ตารางที่ 4)

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่า สตรีไม่ได้ประกอบอาชีพมีสัดส่วนสูง เนื่องจากช่วงที่ดำเนินการเก็บข้อมูลเป็นเดือนกันยายน-พฤษภาคมนี้ ไม่ใช่ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว อัตราการว่างงานหรือสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพจึงมีสัดส่วนสูง แต่ถ้าเป็นช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งจะตรงกับ การสำรวจ

แรงงาน รอบที่ 3 (สิงหาคม-ตุลาคม) ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ จะพบว่าอัตราการเข้าร่วม
แรงงานของสตรีจะสูงมาก (Hanenberg and Wongboonsin, 1991: 170-174)

ตารางที่ 4 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีตัวอย่างในเขตชนบทและเขตเมือง จำแนกตาม
ลักษณะงานของสตรี

ลักษณะงานของสตรี	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
ในภาคเกษตรกรรม	32.2 (562)	39.3 (556)	1.81 (6)
นอกภาคเกษตรกรรม	27.7 (483)	20.5 (291)	58.01 (192)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	40.0 (699)	40.1 (567)	39.9 (132)
ไม่ทราบ ไม่ตอบ	0.1 (2)	0.1 (1)	0.1 (1)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)

3. อาชีพของสตรี

สตรีตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ พบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีร้อยละ
32.1 และสตรีที่ประกอบอาชีพค้าขายและบริการมีร้อยละ 11.8 ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพ
หรือเสมียน และช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 7.5 และร้อยละ
8.4

ในชนบทพบว่า สัดส่วนของสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และสตรีที่ไม่ได้
ประกอบอาชีพใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 39.2 และร้อยละ 40.07 ส่วนสตรีที่ประกอบอาชีพค้าขาย
หรือบริการ และช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 8.9 และร้อยละ
7.4 และมีเพียงร้อยละ 4.3 เท่านั้นที่สตรีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน

ถ้าพิจารณาในเขตเมืองพบว่า สตรีที่ประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน และค้าขาย
หรือบริการ มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 21.15 และร้อยละ 24.47 ส่วนสตรีที่ประกอบ
อาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต มีร้อยละ 12.99 และมีสตรีที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียง
5 รายเท่านั้น (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและเมือง จำแนกตามอาชีพของสตรี

อาชีพของสตรี	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
วิชาชีพหรือเสมียน	7.5 (131)	4.3 (61)	21.15 (70)
ค้าขายและบริการ	11.8 (207)	8.9 (126)	24.47 (81)
เกษตรกรรม	32.1 (560)	39.2 (555)	1.51 (5)
ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต	8.4 (147)	7.4 (104)	12.99 (43)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	40.0 (699)	40.07 (567)	39.9 (132)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	0.1 (2)	0.1 (7)	0.3 (1)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)

4. สถานภาพการทำงานของสตรี

สำหรับสถานภาพการทำงานของสตรีพบว่า ร้อยละ 37.5 ของสตรีตัวอย่างมีสถานภาพการทำงานเป็นนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ และมีเพียงร้อยละ 22.2 เท่านั้นที่มีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน (ตารางที่ 6)

ในเขตชนบทพบว่า สัดส่วนของสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ และสตรีที่มีสถานภาพการทำงานเป็นนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ มีค่าใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ร้อยละ 40.07 และร้อยละ 41.4 ส่วนสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชนมีเพียงร้อยละ 18.3 ทั้งนี้เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม สตรีส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพโดยอยู่ในรูปของครอบครัว โดยไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทนหรืออาจอยู่ในรูปของสิ่งของ ซึ่งในที่นี้มีให้นับรวมสตรีเหล่านี้ไว้ในกลุ่มสตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน

ส่วนในเขตเมือง พบในทางตรงกันข้ามกับเขตชนบท กล่าวคือ สตรีที่มีสถานภาพการทำงานลูกจ้างรัฐบาลและเอกชน มีสัดส่วนใกล้เคียงกันสตรีที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ (ร้อยละ 38.97 และร้อยละ 39.9) มีเพียงร้อยละ 21.15 ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง มีสถานภาพการทำงานนายจ้างหรือเจ้าของกิจการ

ตารางที่ 6 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและเขตเมือง
จำแนกตามสถานภาพการทำงานของสตรี

สถานภาพการทำงานของสตรี	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
นายจ้างหรือเจ้าของกิจการ	37.5 (655)	41.4 (585)	21.15 (70)
ลูกจ้างรัฐบาลหรือเอกชน	22.2 (387)	18.3 (258)	38.97 (129)
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	40.0 (699)	40.1 (567)	39.9 (132)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	0.3 (5)	0.3 (1)	0.2 (1)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)

5. อายุของสตรี

พบว่าสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 25-29 ปี คือมีร้อยละ 32.0 ส่วนสตรีในกลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปี และกลุ่มอายุ 30-34 ปี มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 24.5 และร้อยละ 24.7 สตรีในกลุ่มอายุ 35 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 18.7 (ตารางที่ 7)

เมื่อจำแนกเขตชนบทพบว่า การกระจายของสตรีตัวอย่างไม่แตกต่างไปจากระดับประเทศ กล่าวคือ สตรีส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 25-29 ปี (ร้อยละ 31.3) ส่วนสตรีในกลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปี และกลุ่มอายุ 30-34 ปี มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 25.0 และร้อยละ 24.5 ตามลำดับ ส่วนสตรีในกลุ่มอายุ 35 ปีขึ้นไปมีร้อยละ 19.1

ในเขตเมืองพบว่า การกระจายตัวของสตรีตัวอย่างไม่แตกต่างไปจากระดับประเทศและเขตชนบท กล่าวคือ สตรีในกลุ่มอายุ 25-29 ปี มีสัดส่วนสูงที่สุดคือ มีร้อยละ 35 สตรีในกลุ่มอายุต่ำกว่า 25 ปี และกลุ่มอายุ 30-34 ปี มีร้อยละ 22.36 และร้อยละ 25.68 ส่วนสตรีในกลุ่มอายุ 35 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 17.22 เท่านั้น

ตารางที่ 7 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเงินเขตชนบทและเขตเมือง
จำแนกตามอายุปัจจุบันของสตรี

อายุปัจจุบันของสตรี	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
ต่ำกว่า 25 ปี	24.5 (428)	25.0 (354)	22.36 (74)
25-29 ปี	32.0 (559)	31.3 (368)	35.04 (116)
30-34 ปี	24.7 (432)	24.5 (307)	25.68 (85)
35 ปีขึ้นไป	19.7 (327)	19.1 (270)	17.22 (57)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)
อายุเฉลี่ย 29.35 ปี			

6. อาชีพของสามี

จากตารางที่ 8 พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างมีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ร้อยละ 55.0) รองลงมาคือ สตรีที่มีสามีประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต ร้อยละ 23.9 สตรีที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน และค้าขายหรือบริการ มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 9.8 และร้อยละ 11.0 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาเงินเขตชนบท การกระจายตัวของสตรีตัวอย่าง เงินเขตชนบทไม่แตกต่างจากระดับประเทศ กล่าวคือ มากกว่าครึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 67.0 ส่วนสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน และค้าขายหรือบริการ มีสัดส่วนใกล้เคียงกันคือ ร้อยละ 6.4 และ 6.9 ตามลำดับ สำหรับสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิตมีร้อยละ 19.7

ในเขตเมืองพบในทิศทางตรงกันข้ามกับเขตชนบท กล่าวคือ เกือบครึ่งหนึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง (ร้อยละ 42.6) มีสามีประกอบอาชีพช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต และพบว่าสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพวิชาชีพหรือเสมียน และค้าขายหรือบริการ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน กล่าวคือ ร้อยละ 24.47 และร้อยละ 28.10 ตามลำดับ ส่วนสตรีที่มีสามีประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีเพียงร้อยละ 4.23 เท่านั้น

ตารางที่ 8 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและเขตเมือง
จำแนกตามอาชีพของสามี

อาชีพสามี	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
วิชาชีพหรือเสมียน	9.8 (171)	6.4 (90)	24.47 (81)
ค้าขายและบริการ	11.0 (191)	6.9 (98)	28.10 (93)
เกษตรกรรม	55.0 (961)	67.0 (947)	4.23 (14)
ช่างหรือผู้อยู่ในขบวนการผลิต	23.9 (417)	19.7 (276)	42.60 (141)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	0.5 (6)	0.2 (3)	0.9 (3)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)

7. ระดับการศึกษาของสตรี

สำหรับระดับการศึกษาของสตรีพบว่า สตรีส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา 0-4 ปี ร้อยละ 75.6 และมีเพียงร้อยละ 24.4 เท่านั้นที่มีระดับการศึกษา 5 ปีและสูงกว่า โดยเฉพาะในเขตชนบทพบว่า สตรีเกือบทั้งหมดที่ตกเป็นตัวอย่าง (ร้อยละ 82.6) มีระดับการศึกษา 0-4 ปี และมีเพียงร้อยละ 17.4 เท่านั้นที่มีระดับการศึกษา 5 ปีและสูงกว่า แต่ในเขตเมืองพบว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างมีระดับประถมศึกษา 0-4 ปี มีน้อยกว่าสตรีที่มีระดับการศึกษา 5 ปีหรือสูงกว่า กล่าวคือ ร้อยละ 45.32 และร้อยละ 54.68 ตามลำดับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 9 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและเขตเมือง
จำแนกตามระดับการศึกษาของสตรี

ระดับการศึกษาของสตรี	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
0-4 ปี	75.6 (1319)	82.6 (1169)	45.32 (150)
5 ปีหรือสูงกว่า	24.4 (427)	17.4 (246)	54.68 (181)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)

8. ระดับการศึกษาของสามี

สำหรับระดับการศึกษาของสามี พบว่า (ตารางที่ 10) ส่วนใหญ่สามีของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างระดับการศึกษาของสามี 0-4 ปี กล่าวคือ ร้อยละ 67.9 และมีเพียงร้อยละ 31.67 ที่ระดับการศึกษา 5 ปีหรือสูงกว่า

ในทำนองเดียวกัน เขตชนบทส่วนใหญ่สามีของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง ที่การศึกษาตัว 0-4 ปี ร้อยละ 75.61 และมีเพียงร้อยละ 24.0 เท่านั้นที่มีระดับการศึกษา 5 ปีหรือสูงกว่า

ในเขตเมืองพบว่า ระดับการศึกษาของสามี 5 ปีหรือสูงกว่า มีร้อยละ 64.65 ส่วนระดับการศึกษา 0-4 ปีนี้ มีร้อยละ 34.14 เท่านั้น (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและเขตเมือง
จำแนกตามระดับการศึกษาของสามี

ระดับการศึกษาของสามี	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
0-4 ปี	67.9 (1185)	75.62 (1070)	34.14 (113)
5 ปีหรือสูงกว่า	31.67 (553)	24.0 (339)	64.65 (214)
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	0.45 (8)	0.4 (6)	0.60 (2)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)

9. สถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือน

สำหรับสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือน พบว่า ประชาชนครึ่งหนึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง กล่าวคือ ร้อยละ 53.0 มีสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับต่ำ ส่วนสตรีที่มีสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับปานกลาง และระดับสูง มีร้อยละ 25.3 และร้อยละ 21.6 ตามลำดับ

ในเขตชนบทพบในตนเองเดียวกับทั่วประเทศคือ มากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 58.9) ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง มีสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับต่ำ ส่วนสตรีที่มีสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับปานกลาง และระดับสูง มีร้อยละ 24.8 และร้อยละ 16.3 ตามลำดับ

ส่วนในเขตเมืองพบว่า ร้อยละ 44.41 ของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง มีสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับสูง ส่วนสตรีที่มีสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือนระดับปานกลางและระดับต่ำพบว่า มีสัดส่วนร้อยละ 27.79 เท่านั้น (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและเขตเมือง จำแนกตามสถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือน

สถานการณ์ทางทรัพย์สินของครัวเรือน	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
ระดับต่ำ	53.0 (926)	58.9 (834)	27.79 (92)
ระดับปานกลาง	25.3 (442)	24.8 (350)	27.79 (92)
ระดับสูง	21.6 (378)	16.3 (231)	44.41 (147)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)

10. สถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย

จากตารางที่ 12 พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง (ร้อยละ 56.6) คลอดบุตรคนสุดท้ายในโรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน รองลงมาคือ ร้อยละ 32.7 และ ร้อยละ 10.6 คลอดบุตรคนสุดท้ายที่บ้านหรือบ้านญาติ และคลอดบุตรคนสุดท้ายที่คลินิกหรือสถานีนอนามัย ตามลำดับ

ในเขตชนบทพบว่า สตรีที่คลอดบุตรที่โรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชนมีสัดส่วนเกือบครึ่งหนึ่งของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่าง คือมีร้อยละ 48.4 รองลงมาคือร้อยละ 39.4 และ ร้อยละ 12.2 คลอดบุตรที่บ้านหรือบ้านญาติ และคลินิกหรือสถานีนอนามัย ตามลำดับ แสดงให้เห็นได้ว่าสตรีส่วนใหญ่ใช้บริการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน

สำหรับในเขตเมืองพบว่า สตรีที่ตกเป็นตัวอย่างเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.15) คลอดบุตรคนสุดท้ายที่โรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน และพบว่าสตรีที่คลอดบุตรคนสุดท้ายที่คลินิกหรือสถานีนอนามัย และคลอดที่บ้านหรือบ้านญาติ มีสัดส่วนเท่ากันคือ ร้อยละ 3.93

ตารางที่ 12 การกระจายอัตราร้อยละของสตรีที่ตกเป็นตัวอย่างในเขตชนบทและเขตเมือง จำแนกตามสถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย

สถานที่คลอดบุตรคนสุดท้าย	ทั่วประเทศ	ชนบท	เมือง
โรงพยาบาลของรัฐหรือเอกชน	56.6 (989)	48.4 (684)	92.15 (305)
คลินิกหรือสถานีนอนามัย	10.6 (186)	12.2 (173)	3.93 (13)
บ้านและบ้านญาติ	32.7 (571)	39.4 (558)	3.93 (13)
รวม	100.0 (1746)	100.0 (1415)	100.0 (331)